

Портрет на българския кинорежисьор като любима личност Наръчник за успех в 24 стъпки

доц. д-р Петя Александрова

Темата на нашата юбилейна конференция е "Личността в медиите и ПРа", а в киното от кого, ако не от режисьора, се очаква да бъде личност? За разлика от актьорите, които обират народната любов и признание, режисьорът е този, който е отговорен за качествата на един филм и в най-висша степен негов автор. В киното ТОЙ Е.

Но определенията за личност мисля да оставя на проф. Стоицова и нейните колеги психолози и социолози, а аз ще се фокусирам върху описанието на модела за режисьор през призмата на любимата личност. Как изглежда режисьорът образец?

Най-показателно ще ми бъде да давам примери с българското кино - нали покрай неговия стогодишен юбилей научихме и изгледахме де що има филм. Ако в момента някой не е в час с българското кино - значи просто не се интересува от него. Защото медиите ни облъчваха до премала с родна продукция. Така в паралелите между преди, фокус на всеки стогодишен юбилей, и сега, където статистиките за зрители доминират, се открояват новите стандарти за професионална и личностна реализация. Българският пример освен това е "на една ръка разстояние", напълно реалистичен за реализация от всеки присъстващ в тази зала.

Избрала съм си две значещи фигури, които само на пръв поглед изглеждат несравними - Иван Андонов и Николай Илиев, по-известен като Ники Илиев. Ще обясня защо точно тях: в класацията на БНТ "Лачените обувки на българското кино", мащабно разгърната чрез всенародно гласуване, Иван Андонов има два филма в челната десетка ("Опасен чар" и "Вчера"). Само Вълко Радев постига същото с "Крадецът на праскови" и "Осъдени души", но и двата са екранизации и тема на друг разговор. Може да се каже, че сред зрителите, поне телевизионните зрители на български филми, Иван Андонов е най-успешният филмов режисьор - подчертавам "успешен", за да не навлизаме в по-сложните естетически параметри на критическото мислене. А "Живи легенди" на Ники Илиев се класира на 11 място, най-високото за филм, произведен след 1989, тоест резултат на вот, който не е нито исторически, нито класически.

Ето и първата отличителна черта за любимата личност - успехът. Успехът не сред специалисти, а сред зрители. Измерен не в награди, а в гледания. Публиката ги обича.

2. Успех, който носи популярност. Не е анонимен, нито отборен. И най-вече се отчита от медиите - в класации, в интервюта, в портрети, в участия. Вижда се на екран, разбираем е и докосва всеки.

3. Успех, който не идва веднага. Знаете ли кой е режисьорският дебют на Иван Андонов? "Трудна любов", 1974, където той играе и главната роля, в любовен дует с Цветана Манева, по новелата на Вера Мутафчиева "Белот на две ръце". Скромен резултат и полузабравя. Режисьорското начало на Ники Илиев също не е окуражаващо - "Кажете здравей на татко" (2007), където изпълнява и главната роля (познато, нали?). Сценарият е на собствения му баща, театралният режисьор Бойко Илиев, по пиеса на актрисата Анна Петрова. Ефектът е същият - скромен резултат и полузабравя.

4. Трудолюбие. Вместо отказ и обезкуражаване от напълно успешния старт следва упоритост и последователност. Съчетани със западняшка стриктност и изпълнителност.

5. Прилично образование и уважение към знанието. Иван Андонов е завършил актьорско майсторство във ВИТИЗ по време, когато още е нямало висше кинообразование. Той до смъртта си остава в съзнанието на познатите му като известен ерудит с широка култура. Ники Илиев е завършил френската гимназия, което си е интелектуален избор за 90-те години. И кинорежисура в НБУ - помня го като добър студент, съвестен и изпълнителен.

6. Колкото и да е противоречиво, семейството помага. Както са го казвали през 19 век - нека момчето да е от сой. Иван Андонов е с известно потекло, дядо поборник в Априлското въстание и един от организаторите на Съединението. И с роднини по лагери, заклеен в графата "буржоазен произход", заради което е имал доста спънки в професионалното си и, представете си, партийно издигане. Ники Илиев има баща театрален режисьор, основна фигура в театър "Възраждане". И популярна майка - проф. Мирослава Кадурина, дерматолог във Военно-медицинска академия, спонсор на филмите на сина си.

7. Изява като актьор. За режисьора да започне като актьор съвсем не е задължително, но помага. Веднъж да те запомнят, после можеш и да продължиш като такъв, за да поддържаш популярността. Иван Андонов дебютира в "Години за любов", но става любимец на публиката с "На малкия остров" (1958) като Ученика. Следват много участия, сред които за забележителни намирам тези в "Отклонение" и "Иван

Кондарев", но не са за подценяване и в "Инспекторът и нощта", "Един наивник на средна възраст", "Процесът", "Мъже в командировка". Ники Илиев започва в киното с епизодични роли в снимани в България екшъни, като в тях се издига до екранизацията по Борис Акунин на "Турски гамбит". И си подбира роли в собствените филми - не главните, но не и епизодични (с това поведение ми напомня Никита Михалков в късните години).

8. Разностранни изяви. Иван Андонов започва в режисурата първо с анимация и там натрупва опит и успех - "Пейзаж", "Стрелбище", "Есперанца", "Мравка, истинска мравка". Съсредоточава се върху режисурата, но винаги е поддържал първата си страст, рисуването, има няколко самостоятелни изложби, а в последните си години прави само това. Ники Илиев още в 11 клас е водач на предаването "МелоТВмания" по Канал 1. Омайваше ни от рекламите на модната агенция "Ексграунд" като манекен. Тази година член на журито на популярния телевизионен формат "България търси талант", сезон 4.

9. Красота или поне привлекателност. С подчертана индивидуалност и аристократизъм. И двамата са високи, изискани, с меко и интелигентно излъчване. Разбивачи на женски сърца. При Иван Андонов прави впечатление изключителният тембър на гласа, при Ники Илиев - лъчезарно притеснителната усмивка.

10. Пъстър личен живот - богатен за клюки и нееднозначно тълкуване. Браковете на Иван Андонов (с актрисата Леда Тасева и Люба Маричкова, сестра на "щуреца" Кирил Маричков), недомлъвките за афери с Цветана Манева, Невена Коканова и дори журналистката Аглия Коцева (разнищвани в медиите). Намеци за бисексуалност. При Ники Илиев - незаконен син, с който не се познава, но плаща издръжка. Звезден брак със Саня Борисова, като него актриса в "Забранена любов", манекенка и участника във филмите му. Подхвърляния за отношенията с Дарина Павлова, вдовицата на бизнесмена Илия Павлов, негова колежда в журито на "България търси талант".

11. Ползотворен трудов процес - работят бързо и създават лека атмосфера на снимачната площадка. Всеки от техническия персонал в киното мечтае да е част от екипа им. Грижат се за подчинените си от кафето до заплащането - добри ръководители без недостатъците на чиновниците.

12. Работа в телевизията. Не подценяват медията и задължително минават през сериал. Иван Андонов снима "Дунав мост" (1999) по време, когато сериалите се появяват инцидентно и го превръща в хит, противоречиво коментиран и дори оплюван, но популярен. Ники Илиев играе в "Забранена любов" (2008) - форматът е адаптация от

австралийския вариант *Sons and Daughters* и немският *Verbotene Liebe*, но най-много черпи от сръбския римейк.

13. Добро възпитание. Двамата са мечта за общуване - светски, радост за интервюиращите (но трудно се съгласяват на интервюта), любезни към зрителите, доброжелателни към непознати. Не се възгордяват и не говорят само за себе си.

14. Целеустременост. Знаят точно какво искат, борят се с нокти и зъби за него - но го постигат не с диктат и изостреност, а с харизма и мекота.

15. Акцент върху устойчивите модели на жанровото кино. Иван Андонов прави комедии ("Самодивско хоро", "Дами канят", "Опасен чар"), но може да се справи и с филм за съзряването като "Вчера" или притчи като "Бяла магия". Моят любим негов филм е "Покрив", който пък се вписва в традицията на миграционния цикъл и темата за еснафството. Ники Илиев се развива в романтичната младежка комедия ("Чужденецът", "Живи легенди") с международно участие.

16. Уважение към изпълнителите. Като режисьори-актьори двамата ценят актьорите си. Използват обичани и популярни лица, като им дават шанс и за малко нестандартост. Незабравим е Стефан Данаилов като инструктор сваляч в "Дами канят", Тодор Колев като изманик със стил в "Опасен чар". Ники Илиев пък успява да включи европейски звезди като Кристоф Ламбер ("Чужденецът") и Микеле Плачидо ("Живи легенди").

17. Адаптивност. Когато се търси комедия, те предлагат комедия. Ако обаче трябва социален филм, ще се справят и с него. Иван Андонов снима "Мечтатели" за Димитър Благоев и само година след това антиконформисткия "Вчера". 90-те години пък разчиства сметките си със социализма чрез "Индиански игри" и "Вампири, таласъми". Ники Илиев покрива дефицита за положителни емоции в младежка среда сред средната класа - този социален слой, който най-добре познава. Предполагам, че му предстои преориентация, най-малкото за разнообразие.

18. Критиката не ги долюбва. Класира ги сред ниските жанрове и популярната култура. При Иван Андонов има обвинения в политически конформизъм и липса на индивидуалност, хамелеонство в стила. При Ники Илиев се тръгва от пренебрежително надсмиване и се достига до заклеяване като кич.

19. Колегите им също не са във възторг от тях и като резултат наградите им не са значими - повече на публиката и на второразредни фестивали в чужбина. А комисиите постоянно ги отхвърлят за субсидии да снимат филмите си.

20. Усет какво търси публиката - и услужливо ѝ го предлагат. Определена ориентация към масовия вкус. Отношенията им с аудиторията са на "споделена любов". Никога не си позволяват надменност или незаинтересованост към нея. Прекрасен ход от тяхна страна е действието да се пренася в провинцията. Там жителите и без това се чувства ни риба ни рак, един уважителен реверанс към техния бит и душевност ги спечелва моментално. "Дами канят", "Самодивско хоро", "Покрив", "Черешова градина", "Дунав мост" - все живот в периферията, с чеховския копнеж към големия град. Иван Андонов, родом от Пловдив и космополит, проявява свръхзаинтересованост и уважение точно към онези, които по произход, манталитет и положение са най-далеч от него. Ники Илиев праща героите си в Лещен и Балчик със същата лекота, с която ги запокитва в Париж, Монако и Ница.

21. Безличност. Нито един компонент на филмите им не се откроява особено: няма впечатляваща визия и операторски решения, изобретателна режисура или друг белег на незабравима творческа оригиналност. Дори репликите, които се помнят, са писани от друг (Иван Андонов работи по сценарии на Георги Мишев, Николай Хайтов, Константин Павлов, Свобода Бъчварова).

22. Усредненост. Нищо общо с арт киното и елитарността, няма екзистенциални лутания и философски дебати, авторското кино им е чуждо.

23. Буквална младост (при Ники Илиев) или младост на духа (при Иван Андонов с "Вчера"), която свързва филмите им с най-многобройната аудитория. Гледането с пуканки и кола няма да е проблем, между шопинг и вечеря fast food в някой мол.

24. Филмите почти нищо няма да загубят, ако се пуснат на телевизионния екран или на монитора на компютъра - нито визията, нито детайлите са толкова нюансирани и неуловими.

И накрая какво излиза? Че когато говорим за успеха на дадена личност като режисьор, както излиза от класациите, нямаме предвид таланта, оригиналността му, силата на характера, околото за кино, приносът в развитието на филмовия език, новаторска тема или конструкция. Всенародната любов е резултат на изброените параметри. Те са необходими или не достигат на един режисьор, за да се превърне в модел за подражание за останалите. Макар че към такава личност никога няма да се обърнете с "Маестро".